

Yleisten kirjastojen neuvosto 22.4.2021

Kaisa Hypén

Turun kaupunginkirjasto

YKN:n metatietoryhmän pj.

Kirjastoaineistojen kuvailu
yleisissä kirjastoissa: kyselyn
tulosten raportointi

**KIRJASTO
BIBLIOTEK**

Metatietoryhmä

Yleisten kirjastojen neuvosto
perusti metatietoryhmän syksyllä
2020

Tehtävät ja jäsenet

Työryhmän tehtäviksi määriteltiin

- Laatia kirjastoille kysely, jolla selvitetään
 - kuinka paljon kuvailuun käytetään työaikaa kirjastoissa nyt
 - Melindan rooli yleisten kirjastojen kuvailutyössä
- Hahmotella kuvailun ekosysteemin kokonaiskuvaa yleisten kirjastojen näkökulmasta: mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja miten metatieto liikkuu elinkaarensa eri vaiheissa
- Laatia yleisten kirjastojen tiekarttaa kohti [Kansalliskirjaston metatietovisiota](#)
- Hoitaa tarpeen mukaan asiantuntijatehtäviä suhteessa tiedonhallinnan kokonaisuuteen kirjastoalalla, Kansalliskirjastossa tehtävään kehitystyöhön erityisesti Melindan osalta
- www.kirjastot.fi/metatietoryhma

Ehdokasasettelun pohjalta jäseniksi nimitettiin

- Antti Heikkinen, Oulun kaupunginkirjasto
- Maarit Helén, Tampereen kaupunginkirjasto
- Kaisa Hypén, pj, Turun kaupunginkirjasto
- Katriina Jylhä, Vaasa kaupunginkirjasto
- Sanna Kuosa, Lahden kaupunginkirjasto
- Marjut Puominen, Helsingin kaupunginkirjasto
- Lissu Rossi, Kuopion kaupunginkirjasto
- Sirpa Tuomisto, Kokkolan kaupunginkirjasto
- Leena Vainikainen, Porin kaupunginkirjasto
- Matti Sarmela, Yleisten kirjastojen valtakunnallinen kehittämistehtävä

Kuvailuun ja metatietoon liittyvät aiemmat selvitykset ja raportit

- On koottu [Kirjastot.fi-sivustolle](https://kirjastot.fi):
- Yhteisluettelotyöryhmän raportti 2010
- Keskuskirjaston metatietoselvitysprojekti 2015
- Yleisten kirjastojen neuvoston kuvailutyöryhmän lausunto 2016
- Tietovirtamallit ja skenaariot yhdessä Kansalliskirjaston kanssa
- Metatiedon ekosysteemi -aloite 2019
- Kansalliskirjaston metatietovisio 2020

Taustaksi

Yleisten kirjastojen tietokannat nyt

	Tietokannat	Kirjastot
Kimppojen yhteiset tietokannat	27	278
Yksittäiset tietokannat	13	13
Yhteensä	40	291

Tietokantojen määrästä

- Kirjastot ja kimpat tehneet itsenäisesti päätökset kuvailutyön organisoinnista, valtakunnallista koordinaatiota ei ole ollut myöskään Melindan suhteen
- Tällä hetkellä 40 yleisten kirjastojen tietokantaa, joihin kaikkiin siirretään kuvailutietoja. Myös pienimmissä kirjastoissa käsitellään jollain tavoin ainakin hankintavaiheen tietueita

Tilanne vuoden 2021 lopussa:

	Melindassa	Ei Melindassa
Tietokannoista	42,5 %	57,5 %
Kirjastoista	71,5 %	28,5 %

Muutoksia vuonna 2021:

- Kiri- ja Tiekkö-kimpat sekä Reisjärvi ovat muodostamassa uuden Joki-kimpan, tietokantojen kokonaismäärä sen jälkeen 38
- Vaski-kirjastot ottavat Kohan käyttöön, nykyinen Aurora-Melinda -yhteys puretaan ja Vaski siirtyy TäTin kautta osaksi Melindaa.

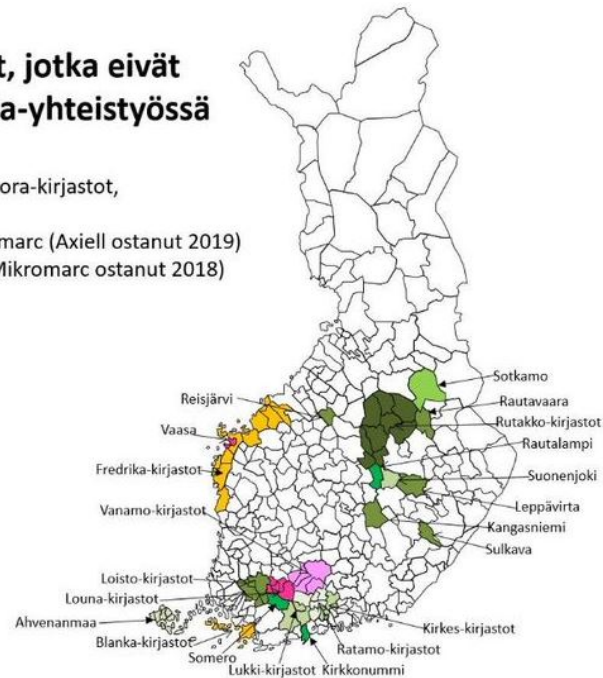
Lisää tietokantoja liittyy Melindaan myös jatkossa. Micromarc-kirjastoissa halukkuutta liittyä Melindaan, mutta toistaiseksi se ei ole ollut teknisistä syistä mahdollista.

Kirjastot/kimpat, jotka eivät vielä ole Melinda-yhteistyössä

Vihreäsävyiset: Axiell Aurora-kirjastot,
Ahvenanmaa Axiell BOOK-IT

Punasävyiset: OLS/Mikromarc (Axiell ostanut 2019)

Keltainen: Gemini (OLS/Mikromarc ostanut 2018)

Aluejaot © MML, 2017

Melinda – yleiset kirjastot

Tilanne 2020 kesäkuussa

Vihreä: Aurora-kirjastot Melindassa

● PIKI 2015, Anders 2016, Vaski 2017

● Kuopio 2018

● Eepos-kimppa 2018

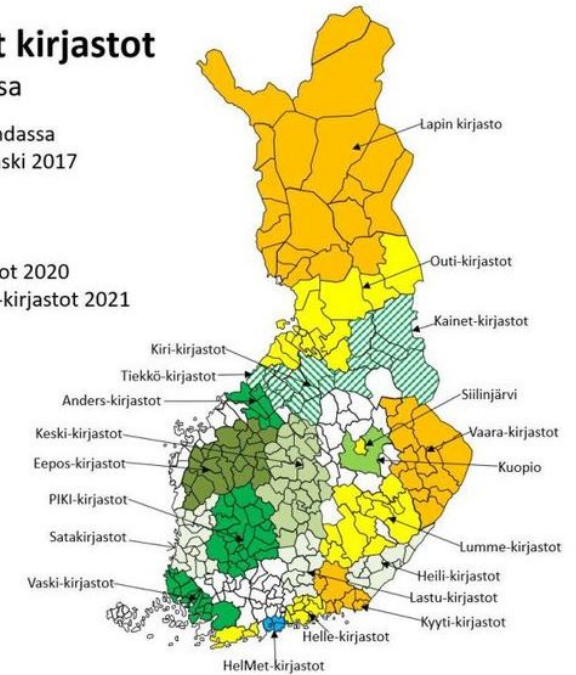
● Keski-kirjastot 2019

● Sata-, Heili- ja Lastu-kirjastot 2020

● Kainet- ja Kiri- ja Tiekkö-kirjastot 2021

● Koha-Suomi 2020

● Sierra, Helmet 2019

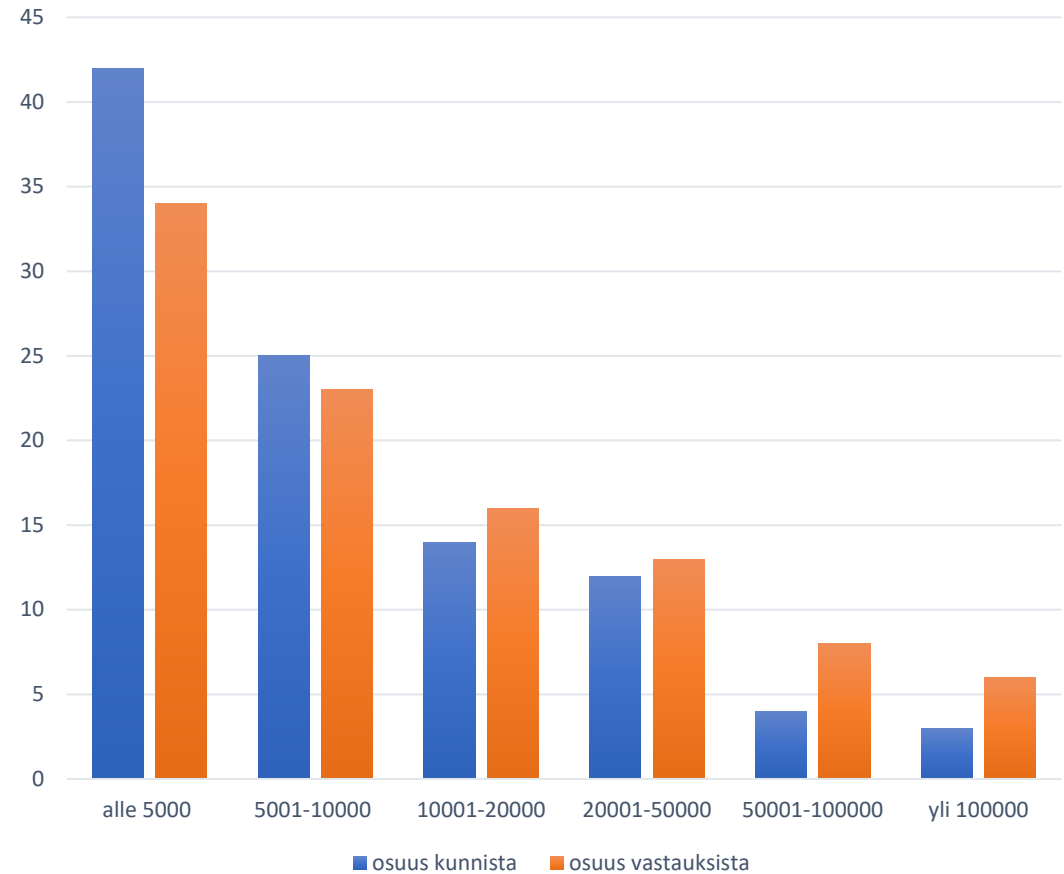
Aluejaot © MML, 2017

Kyselyn
tuloksia

Kirjastojen taustatietoja

- Kysely avoinna 18.1.-17.2.2021
- 146 vastausta, 50,2 %
- Mitä suurempi kirjasto, sitä todennäköisemmin vastattiin – vastauksia monipuolisesti erikokoisista kirjastoista
- Kaikki neljä kirjastojärjestelmää hyvin edustettuina
- Alueellinen kattavuus hyvä: yhtä lukuun ottamatta kaikista 27 kimpasta saatiin vastauksia
- 13 kirjastoa ei kuulu kimppaan, niistä neljä vastasi kyselyyn

Henkilökunta ja hankinnat

Henkilökuntaa	Vastanneista kirjastoista, kpl	%
1	8	5,5 %
2-10	92	63,0 %
11-50	32	21,9 %
51-100	6	4,1 %
101-150	4	2,7 %
151-	4	2,7 %
yhteensä	146	100 %

Hankitut nimekkeet / vuosi	Vastanneista kirjastoista, kpl	%
alle 1000	16	11 %
1001-5000	81	55,6 %
5001-10000	28	19,2 %
10001-15000	10	6,9 %
15001-20000	5	3,4 %
yli 20001	6	4,1 %
yhteensä	146	100 %

Arvioita kuvailuun käytettävästä työajasta

- Laskennallinen arvio: kuvailuun käytetään yleisissä kirjastoissa noin 128 htv, lähes 3,5 % kaikista henkilötyövuosista (3 810 htv vuonna 2020)
- Vastanneissa kirjastoissa 424 työntekijää (noin 11 %) osallistuu kuvailuun, todellinen määrä kaikkien kirjastojen osalta on suurempi → suurella osalla kuvailu muodostaa vain pienen osan työtehtävistä?

Vuoden 2010 arvio: noin 199 htv / vastanneet 129 kirjastoa → kuvailuun käytetyn työajan määrä vähentynyt?

Kuvailutyön organisoinnista

- Melinda ja RDA-kuvailusäännöstö ovat muuttaneet kuvailutyön luonnetta vaativammaksi ja kuvailutyötä keskitetty isompiin kirjastoihin
- Työmäärä isoimmissa kirjastoissa kasvanut, tehtävänä myös kimpan kirjastojen ohjeistus
- Hankintavaiheen tietueita käsitellään ja tietueiden poimintaa tehdään yli 60 %:ssa kirjastoja

Vastausvaihtoehto

	Kpl	%
Kirjastossani ei tehdä kuvailutyötä, käsitellään vain hankintavaiheen ennakkotietueita. Kuvailu tehdään kimpan muissa kirjastoissa.	26	18,2 %
Kirjastossani täydennetään hankintavaiheen ennakkotietueita ja poimitaan kuvailutietoja muista tietokannoista, mutta ei tehdä primaarikuvailua	65	45,5 %
Kirjastossani tehdään myös primaarikuvailua	83	58,0 %
Kirjastossani kuvaillaan myös kimpan muiden kirjastojen aineistoa	27	16,9 %

Primaari / poiminta

- 61 % vastanneista kirjastoista (58 / 95) ilmoitti, että poimintaan kuuluu vähintään 90 % kuvailuun käytettävästä työajasta
- Yhdeksän suurinta kirjastoa: poimintaan käytetään noin 70 % kuvailuun käytettävästä työajasta
- Tässä ei olennaisia muutoksia vuoden 2010 kyselyyn verrattuna, muutos siinä, että Melinda on tärkein poimintatietokanta – tosin osa Kirjastopalvelun tuottamista kuvailuista kiertää Melindan kautta

Muokattavat asiat	Mainintoja (kpl)
Asiasanoitus (lisäys, poistaminen)	37
Luokitus (YKL, kirjaston oma luokka, lisäluokka)	28
Kiinteämittaiset kentät (esim. kohderyhmä)	13
Kuvailukieli	7
Virheiden korjaaminen (esim. kirjoitusvirheet)	7
Tarpeettomien kenttien poistaminen	6
RDA:ksi muuttaminen (040, 336, 337, 338 jne.)	6
Huomautuskentät	5
Osakohteet	5
856-linkkikenttä (esim. kansikuva, kuvaus)	5
Muut yksittäiset	1-4

... ja miten
poimintatietueita
muokataan

Primaarikuvailtava aineisto	Mainintoja (kpl)
Paikallisesti tuotettu aineisto / kotiseutuaineisto (kirjallisuus, musiikki, lehdet, paikalliset omakustanteet jne.)	73
Vieraskielinen aineisto (kirjallisuus, lahjoitukset jne.)	45
Elokuvat	26
Musiikkiaineisto	25
Esineet (esim. liikuntavälineet, soittimet, kausikortit)	24
Lautapelit	19
Omakustanteet (muut kuin paikalliset)	14
Celia-äänikirjat	12
E-aineisto (e-kirjat, e-äänikirjat)	8
Konsolipelit	7
Muut: Kirjat / romaanit 6, lehdet 5, lahjoitukset 5, muut yksittäiset 1-3 mainintaa	alle 7

Mitä
primaarikuvailtaan

Melindaan liittyvät kokemukset

- Melindaan oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, mutta työprosesseissa nähtiin kehitettävää
- Melindayhteistyö on sekä vähentänyt että lisännyt työtä:
 - Melindasta siirrettävät valmiit tietueet vähentävät primaarikuvailun tarvetta – tietueiden siirtely järjestelmien välillä lisää työtä, Melindasta siirrettävät tietueet vaativat muokkaamista
 - Replikoinnit ja tuplatallennukset hidastavat kuvailua
 - Melindan ylläpitoon ja laadun parantamiseen liittyvät tehtävät (kuten tuplatietueiden poisto) tuottavat lisätyötä. Se nähdään myös yhteisen metatietovarannon ja työkalun kehittämisenä kaikkien hyödyksi
- Melinda-yhteistyön nähdään vahvistavan kuvailijoiden yhteisöllisyyttä, ja Kansalliskirjaston rooli ohjeistajana, kouluttajana ja kuvailutyön linjaajana saa kiitosta.

Osaaminen ja koulutus

- Erityisesti pienissä kirjastoissa koettiin, että osaamisen ylläpitämiseen ja työn laatuun liittyi haasteita
 - *"Pienempien kirjastojen satunnaisesti kuvailevat työntekijät eivät koe olevansa vahvuusalueillaan. Taidot unohtuvat nopeasti, kun niitä käytetään harvoin. Koulutukset on suunniteltu osaajille – harvoin kuvaileva ei ymmärrä koulutusten jargonista välttämättä paljoakaan."*
 - *"Haasteet liittyvät siihen, että työaika ei oikein riitä siihen, että oltaisiin ajantasalla kuvailun ajankohtaisista asioista."*
- Huolena on myös se, ettei alan peruskoulutuksessa juurikaan anneta kuvailukoulutusta
- Osaaminen rapistuu myös sitä kautta, että eläköityvien kuvailijoiden tilalle ei palkata uutta työntekijää vastaaviin tehtäviin.
- Kimppojen keskuskirjastojen ohjeistava rooli on tärkeä
- Matalan kynnyksen kuvailukoulutukselle on tarvetta

Jatko - kohti
yhteisluettelo?

Kokoelma edelleen kirjastotoiminnan ytimessä

- Kokoelmien käyttö ja hallinta edellyttävät laadukasta metatietoa ja aktiivista tietokantahuoltoa
- Epästandardit tietokannat ja metatieto lisäävät työtä ja kertautuvia kustannuksia
 - Haasteet tiedonhaussa ja kirjastojen omatoimisessa käytössä
 - Kuvailu vaatii enemmän työvaiheita, tietueet eivät vaihtokelpoisia, poimintatietueet vaativat enemmän muokkausta

Nykytilan suurimmat haasteet

- Tietueiden poiminta, siirto ja muokkaus vaativat edelleen suuren työpanoksen
- Kokonaisuus sekava ja toimijoiden roolit epäselvät:
 - *"Tilanne on tällä hetkellä sekava; kuvailijan pitää tarkistaa, kopioida ja siirtää tietoja monesta paikasta (Kirjastopalvelu ja Melinda), mikä lisää turhaa työmäärää. Myös yleisten kirjastojen, Kirjastopalvelun ja Kansalliskirjaston/Melindan työnjaossa ja roolituksessa olisi mietittävää."*
- Pienet yksiköt, joissa osaamisen kehittämiseen ja laadun varmistamiseen ei ole resursseja
 - *"...on sellainen olo, että ei ehdi omaksua ja muistaa kaikkia muutoksia. 'Kuvailenko nyt voimassaolevien ohjeiden mukaan?' on aprikointi, joka on aina primaarikuvailua tehdessä mielessä."*
- Tietokantainfra: kymmeniä tietokantoja, jotka vaativat ylläpitoa, kehittämistä ja päivittämistä

”Vain
muutos on
pysyvää”

- Uusi RDA
 - Muuttaa kuvailun käytäntöjä ja muokkaa myös Marc-formaattia
 - Edellyttää tietokantojen konversioita ja kuvailijoiden koulutusta
 - Muutokset 1-2 vuoden aikana?
- Uusi formaatti
 - Bibframe?
 - Kirjastojärjestelmien uudistamispaineeet
 - Aikataulu tarkentumaton
- Kustannuksia, paineita osaamisen kehittämiseen ja ylläpitoon

Miten varaudutaan muutokseen - tavoitteet ja tahtotila?

Päällekkäisen työn karsiminen, kuvailun laadun varmistaminen

Tarvitaan rakenteellisia muutoksia

- Kuvailutyötä vain erikoistuneissa yksiköissä – työn organisointi ja kustannusten jako
- Melinda-yhteistyön kehittäminen: tällaisenaan Melinda ei ratkaise kuvailun perusongelmia (tietueiden siirtely ja muokkaus, päällekkäinen työ)
- Metatietovirtojen määrittely ja toimijoiden roolien selkiyttäminen
- Tietokantojen integrointi isommiksi kokonaisuuksiksi

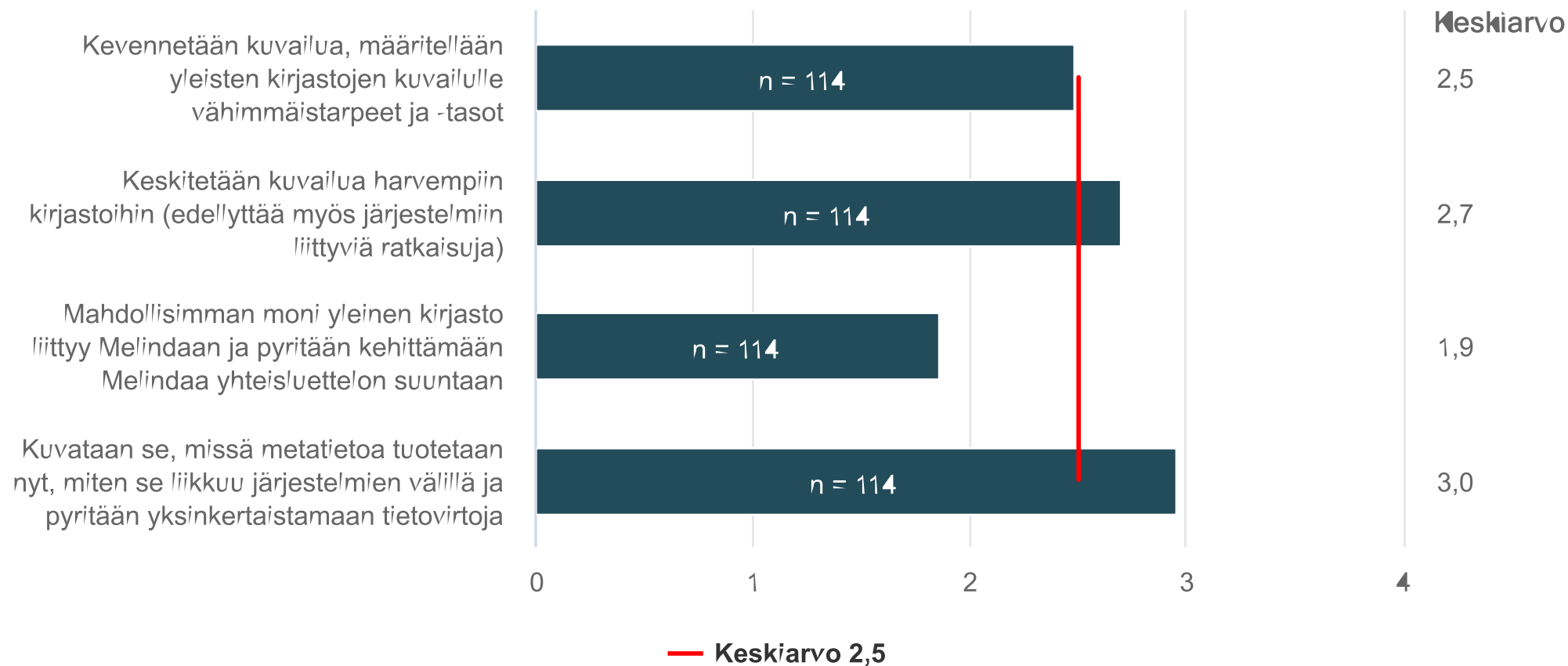

Kansallinen yhteistyö ja tavoitteenmäärittely

- Yhteistyö Kansalliskirjaston, kirjastoverkon muiden toimijoiden sekä laajemmin kirjallisuuden kanssa
- Yleisten kirjastojen tavoitteet kansallisen kehittämislinjausten mukaisia – linjauksissa yleisten kirjastojen näkökulma mukaan

Kuvailun organisointi jatkossa – Melinda paras ratkaisu?

Vaihtoehdot tuli asettaa tärkeysjärjestykseen, 1 = tärkein, 4 = vähemmän tärkein. Vastaajien määrä 114.

Jonkinlainen valtakunnallisempi kuvailun keskittämien voisi olla aiheellista. Tällöin kaikki kustannus- ja tekijyysaiheet olisi tasa-arvoisemmin ratkaistavissa.

Kuvailua keskitettäessä pitää muistaa, että asiantuntijuutta on ympäri valtakuntaa.

Kuvailu on asiantuntijatyötä, joka kannattaa ehdottomasti keskittää

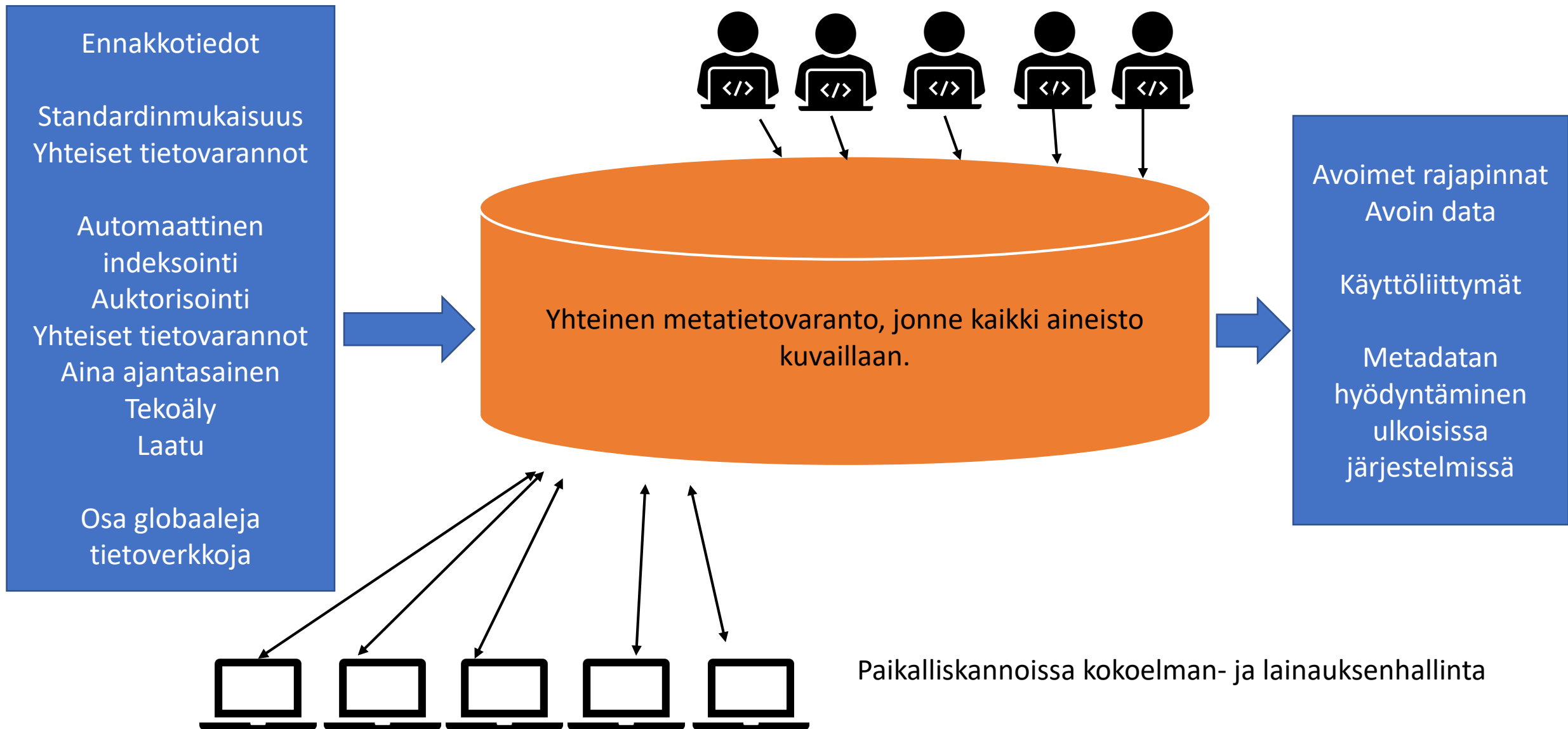
Suomen kokoisessa maassa olisi toivottavaa, että kaikilla yleisillä kirjastoilla olisi käytössään samanlaiset kuvailutiedot aineistolle. Selkeys, yhtenäisyys ja yhteistyö olisivat toiveina kuvailutyön jatkossa

Enemmän tekoälyä metadatan käsittelyyn

Melindan kehittyminen aidommaksi yhteisluetteloksi, vaatii kylläkin koko kuvailuinfran muutosta.

jo tehdyn kuvailutyön hyödyntäminen ja päällekkäisen työn välttäminen, vähemmän tietueiden muokkausta, tasalaatuisuus

Hajautettu, verkostomainen kuvailuyhteistyö, kirja-alan ekosysteemin toimijat

ONIX

Kirjastojärjestelmätoimittajat

Muut kirjastosektorit

KIRJASTO-
PALVELU

KIRJASTO
BIBLIOTEK

■

Kiitos!

Kysymyksiä, kommentteja?

kaisa.hypen@turku.fi

